

ZARZĄDZANIE PORTFELEM KREDYTOWYM BANKU

Autor: Andrzej Krysiak, Aleksandra Staniszevska, Maciej S. Wiatr,

Wstęp

Bankowość jako ważny segment gospodarki podlegała w ostatnim okresie bardzo istotnym przeobrażeniom. Proces ten trwa, a w jego tle formułowane były i są różne opinie co do perspektyw i miejsca sektora bankowego w strukturze instytucjonalnej gospodarki. Niezależnie jednak od wspomnianych przekształceń oraz zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań, działalność kredytowa banków komercyjnych generuje największy ładunek ryzyka, a co za tym idzie, także ich dochodów. Statystyki w tym zakresie są od lat w miarę stabilne - dochody odsetkowe stanowią główny składnik wyniku finansowego każdego banku komercyjnego, niezależnie od jego wielkości, usytuowania terytorialnego czy przedmiotowego profilu działalności kredytowej. Można stąd wysnuć tezę, że działalność kredytowa stanowi swego rodzaju rdzeń i siłę napędową mechanizmu

funkcjonowania banku, ryzyko kredytowe zaś - postrzegane najczęściej jako zagrożenie, jest podstawowym elementem całego systemu zarządzania bankiem, determinując też jego sprawność.

Działalność kredytowa stanowi w praktyce złożony proces decyzyjny, który jest ucieleśnieniem realizowanej przez bank polityki kredytowej. Ta ostatnia obejmuje ogół założeń i procedur związanych z optymalizacją portfela kredytowego banku będącego sumą produktów kredytowych i quasi-kredytowych, mających zróżnicowaną pod względem ilościowym, jakościowym oraz korelacji strukturę indywidualnego ryzyka kredytowego, wynikającego z zawartych indywidualnych umów kredytowych. Trzeba tu jednak wyraźnie podkreślić, że ryzyko portfela nie jest prostą sumą ryzyka indywidualnego. Na skutek koncentracji bądź zróżnicowania struktury portfela ryzyko łączne można skumulować ponad nominalny agregat (w razie nadmiernej koncentracji jednorodnych produktów) bądź zredukować (w przypadku odpowiedniej dywersyfikacji portfela).

Cały problem dotyczy więc systemu zarządzania łącznym ryzykiem kredytowym banku, na który składają się cztery główne ogniwa: identyfikacja ryzyka, jego pomiar, akceptacja lub odrzucenie oraz właściwe nim sterowanie, obejmujące działania u jego źródła oraz czynności, instrumenty ograniczające jego ujemne następstwa.

Przedkładana tu książka ujmuje większość tych zagadnień w dostosowaniu do wymogów struktury wykładu na drugim poziomie studiów z kierunku finanse i rachunkowość (specjalność: bankowość) o identycznym tytule. Starano się w niej scharakteryzować i opisać najważniejsze elementy i procedury zarządzania zagregowanym ryzykiem kredytowym banku komercyjnego. Poszczególne rozdziały stanowią wyodrębnione części wywodów dydaktycznych w toku wykładu.

W rozdziale pierwszym dokonano identyfikacji podstawowych czynników determinujących ryzyko kredytowe banku wraz z określeniem ich oddziaływania na różne rodzaje owego

ryzyka. Następny poświęcono tematowi podziału portfela kredytowego z różnych punktów widzenia, co ma istotne znaczenie w kontekście polityki dywersyfikacji składników owego portfela i działalności kredytowej samego banku. Rozdział trzeci dotyczy kwestii czynników kształtujących dochodowość kredytów, od strony zarówno przychodów, kosztów, jak i ryzyka kredytowego konkretnych produktów kredytowych. Kolejny skoncentrowany jest na opisie najważniejszej części systemu zarządzania ryzykiem kredytowym, to jest na jego szacowaniu w ujęciu teorii i praktyki, natomiast rozdział piąty przedstawia tradycyjne podejście do szacowania ryzyka kredytowego, skoncentrowane na zastosowaniu podstawowych narzędzi analizy wskaźnikowej ze wsparciem czynników jakościowych. Ponieważ kwestia zabezpieczeń prawnych spłaty kredytu wiąże się między innymi z pomiarem i ograniczaniem ryzyka u jego źródeł, zagadnieniom tym poświęcono rozdział szósty. Koresponduje z nim następny, dotyczący zastosowania wskaźników efektywności, to jest pomiaru stopnia zwrotu z kredytu dla banku z uwzględnieniem adekwatnego potencjału ryzyka. Credit scoring stanowi szczególną formę szacowania ryzyka kredytowego w odniesieniu najczęściej do kredytów detalicznych czy kredytów dla drobnych przedsiębiorców i jest przedmiotem zainteresowania rozdziału ósmego; w przeciwieństwie do treści kolejnego rozdziału - dotyczą one opisu rozwiązań systemowych przewidzianych w Nowej Umowie Kapitałowej, a odnoszących się do ratingu kredytowego, czyli szacowania ryzyka kredytów korporacyjnych. Z kolei dziesiąty rozdział przedstawia wybrane przykłady metod szacowania ryzyka kredytowego w praktyce na przykładzie banków funkcjonujących w Polsce.

O ile poprzednie rozdziały naświetlały tło działalności kredytowej i podstawowe kwestie związane z budowaniem portfela kredytowego oraz szacowaniem indywidualnego ryzyka kredytowego, to następne rozdziały mają tematykę odnoszącą się ściśle do zarządzania portfelem kredytowym. Rozdział jedenasty przedstawia kanony metody value at risk (VaR) oraz podstawowe stosowane współcześnie w praktyce bankowej nowoczesne metody pomiaru ryzyka portfela kredytowego; rozdziały dwunasty i trzynasty zaś to zagadnienia sterowania ryzykiem portfela poprzez sekurytyzację należności kredytowych czy też transfer ryzyka z wykorzystaniem instrumentów pochodnych - opcji i swapów. Nie mniej istotnym problemem jest ciągła obserwacja zmian portfela kredytowego dla uruchomienia odpowiednio wczesnych narzędzi reagowania na zagrożenia, czemu poświęcono rozdział czternasty.

Pewnym podsumowaniem pracy jest rozdział piętnasty będący próbą przedstawienia wybranych, najnowszych trendów rozwojowych portfeli kredytowych banków działających w Polsce, zarówno tych najliczniejszych - spółdzielczych, jak i tych o dominującym potencjale, to jest banków komercyjnych.

Opis

Podręcznik ten dotyczy charakterystyki systemu zarządzania łącznym ryzykiem kredytowym banku komercyjnego, na który składają się cztery główne ogniwa: identyfikacja ryzyka, jego pomiar, akceptacja lub odrzucenie oraz właściwe sterowanie ryzykiem obejmujące działania u źródła ryzyka, a także czynności i instrumenty ograniczające jego ujemne następstwa.

Ujmuje on większość tych zagadnień w dostosowaniu do wymogów struktury wykładu na drugim poziomie studiów z kierunku finanse i rachunkowość (specjalność: bankowość) o

identycznym tytule. Poszczególne rozdziały stanowią w istocie wyodrębnione części materiałów dydaktycznych objętych wykładem akademickim.

Spis treści

WSTĘP

I. RYZYKO KREDYTOWE - ISTOTA, RODZAJE I CZYNNIKI GENEROWANIA

1. Istota i podstawowe rodzaje ryzyka kredytowego

1.1. Pojęcie ryzyka kredytowego

2. Czynniki generowania ryzyka w działalności kredytowej banku

2.1. Zewnętrzne czynniki ryzyka kredytowego

2.2. Wewnętrzne determinanty ryzyka kredytowego

Literatura

II. KRYTERIA SEGMENTACJI PORTFELA KREDYTOWEGO

1. Rodzaj kredytobiorcy

2. Branża i region

2.1. Rodzaje kredytów i termin zapadalności

2.2. Waluta i wartość kredytów

2.3. Zabezpieczenie

2.4. Stopa procentowa kredytu

2.5. Jakość ekspozycji kredytowych

Literatura

III. CZYNNIKI DOCHODOWOŚCI KREDYTÓW

1. Kredyty na tle innych produktów i usług bankowych
2. Metody oceny efektywności produktów odsetkowych
3. Metody oceny efektywności produktów nieodsetkowych
4. Ceny transferowe a ocena efektywności

Literatura

IV. MODELE POMIARU RYZYKA KREDYTOWEGO

1. Ogólna charakterystyka modeli szacowania ryzyka kredytowego
 - 1.1. Podział modeli w ujęciu praktycznym
 - 1.2. Teoretyczne aspekty klasyfikacji modeli
2. Analiza dyskryminacyjna jako ilościowy system oceny ryzyka kredytowego

Literatura

V. TRADYCYJNE METODY SZACOWANIA RYZYKA KREDYTOWEGO - OGÓLNE ZASADY

1. Klasyfikacja ekspozycji kredytowych
2. Ocena formalnoprawna
3. Ocena merytoryczna
 - 3.1. Kryterium terminowości obsługi długu
4. Kryterium oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika
 - 4.1. Systemowe aspekty oceny
 - 4.2. Praktyczna interpretacja wskaźników (hard facts)
 - 4.3. Ocena czynników jakościowych (soft facts)

5. Znaczenie prawnego zabezpieczenia spłaty kredytu w ustalaniu kategorii ryzyka
6. Kryteria oceny zdolności kredytowej a porównywalność portfeli kredytowych

Literatura

VI. ZABEZPIECZENIA SPŁATY KREDYTÓW

1. Ogólna charakterystyka zabezpieczeń
2. Zabezpieczenia osobiste
3. Zabezpieczenia rzeczowe
4. Zabezpieczenia jako instrument korekty ryzyka transakcji kredytowej
5. Zabezpieczenia w NUK - zakres nowych technik redukcji ryzyka kredytowego

Literatura

VII. ZINTEGROWANY POMIAR EFEKTYWNOŚCI I RYZYKA PRZY UŻYCIU WSKAŹNIKÓW RAROC I RORAC

1. Podstawy teoretyczne pomiaru efektywności i ryzyka
2. Zastosowanie wskaźników RORAC i RAROC do oceny kredytów
3. Powiązania między wskaźnikami RAROC/RORAC a innymi wskaźnikami oraz warunki ich wdrażania w bankach

Literatura

VIII. CREDIT SCORING JAKO METODA OCENY ZDOLNOŚCI KREDYTOWEJ DLA OSÓB FIZYCZNYCH

1. Definicja
2. Rodzaje credit scoringów
3. Metodologia systemu credit scoring

4. Scoring w Polsce

Literatura

IX. WEWNĘTRZNE MODELE RYZYKA KREDYTOWEGO WEDŁUG NUK - RATING KREDYTOWY

1. System ratingowy - istota zakres, funkcje

2. Ogólne zasady budowy systemów ratingów wewnętrznych

2.1. Struktura systemów ratingowych

2.2. Przypisywanie ekspozycji do klas jakości lub puli

2.3. Częstotliwość przyznawania ratingów

2.4. Warunki zastosowania modeli statystycznych

3. Parametry ryzyka kredytowego: PD, LGD, EAD oraz M

3.1. Ogólne wymogi w zakresie oszacowań parametrów

3.2. Prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania (PD)

3.3. Strata z tytułu niewykonania zobowiązania (LGD)

3.4. Wartość ekspozycji kredytowej w momencie niewykonania zobowiązania (EAD) oraz szacowanie współczynnika konwersji (kredytowej - CCF)

3.5. Termin zapadalności

Literatura

X. MODELE OCENY RYZYKA KREDYTOWEGO WYBRANYCH BANKÓW W POLSCE

1. Model I

1.1. Ogólne zasady szacowania ryzyka

1.2. Proces ustalania ratingu

1.3. Formalnoprawne warunki kredytowania

2. Model II

2.1. Masterskala - podstawowa skala ratingowa

2.2. Analiza czynników ilościowych (hard facts)

2.3. Analiza czynników jakościowych (soft facts)

Literatura

XI. ZASTOSOWANIE METODY VAR DO POMIARU RYZYKA KREDYTOWEGO

1. Metoda VaR a nowoczesne metody pomiaru ryzyka kredytowego

2. Model CreditMetrics

3. Model KMV

4. Model CreditRisk+

5. Model CreditPortfolioView

6. Nowoczesna teoria portfela kredytowego (modern portfolio theory)

7. Metoda wyceny neutralnej wobec ryzyka

8. Porównanie nowoczesnych modeli pomiaru ryzyka kredytowego

Literatura

XII. SEKURYZACJA NALEŻNOŚCI KREDYTOWYCH W ZARZĄDZANIU RYZYKIEM PORTFELA KREDYTOWEGO

1. Definicja sekuryzacji

2. Uczestnicy transakcji

3. Klasyfikacja procesu

4. Przegląd instrumentów emitowanych w wyniku transakcji sekuryzacyjnych

Literatura

XIII. TRANSFER RYZYKA KREDYTOWEGO PRZY ZASTOSOWANIU POCHODNYCH INSTRUMENTÓW KREDYTOWYCH

1. Swapy kredytowe
2. Spready kredytowe CDS
3. Kredytowe instrumenty opcyjne typu CSO
4. Skrypty dłużne indeksowane do zdarzeń kredytowych (CLN)
5. Kredytowe instrumenty pochodne a tradycyjne metody ograniczania ryzyka
6. Instrumenty dłużne powiązane z ryzykiem kredytowym
7. Rynek kredytowych instrumentów pochodnych

Literatura

XIV. MONITORING KREDYTOWY

1. Istota i funkcje monitoringu kredytowego
2. Zakres i metody monitoringu kredytowego
 - 2.1. Personalna zdolność kredytowa
 - 2.2. Ekonomiczna zdolność kredytowa
 - 2.3. Warunki kredytowania
 - 2.4. Zabezpieczenia prawne
3. Tryb monitorowania
4. Monitoring umów kredytowych/sygnały wczesnego ostrzegania
 - 4.1. Sygnały wczesnego ostrzegania
5. Bankowa wywiadownia gospodarcza

Literatura

XV. JAKOŚĆ PORTFELI KREDYTOWYCH BANKÓW W POLSCE - PRÓBA OCENY

1. Uwagi wstępne
2. Jakość portfela kredytowego sektora bankowego
3. Portfele kredytowe banków komercyjnych i spółdzielczych
4. Próba podsumowania

Literatura